

Άρθρο Γνώμης

No 16
Μάρτιος 2014

Κύπρος – Ένας Χρόνος μετά το Κούρεμα

Σωφρόνης Κληρίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου

Έχει περάσει ένας χρόνος από το σοκ του κουρέματος των καταθέσεων. Η υπερβολική ρευστότητα, οι κακές τραπεζικές πρακτικές, η υπερδραστηριότητα στις κατασκευές και μια γενική κουλτούρα υπερκατανάλωσης είχαν δημιουργήσει μεγάλες ανισορροπίες την περίοδο 2004-2008 (όπως περιγράφονται στο Άρθρο Γνώμης No. 5 του Παρατηρητηρίου για την Κρίση με τίτλο "["Η Ώρα της Αλήθειας για την Κύπρο"](#)", που δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο του 2013). Η διεθνής οικονομική κρίση *έσπασε τη φούσκα* και η οδυνηρή προσαρμογή ήταν αναπόφευκτη. Η οδυνη διογκώθηκε από μια σειρά καταστροφικών λαθών πολιτικής που κατέληξαν στη διάσωση με ίδια μέσα, με συνέπεια την τεράστια απώλεια πλούτου, τη διάλυση του τραπεζικού τομέα, την απώλεια της εμπιστοσύνης και της αξιοπιστίας και τη μεγάλη οικονομική δυσπραγία. Οι οικονομικές προοπτικές της Κύπρου, τον Μάρτιο του 2013, ήταν εξαιρετικά δυσοίωνες.

Έναν χρόνο μετά, η οικονομία βρίσκεται σε δυσχερή κατάσταση, όχι όμως στο βαθμό που οι περισσότεροι ανέμεναν. Η ύφεση το 2013 ήταν 5,4%, αρκετά μικρότερη από το 8,7% που προέβλεπε η Τρόικα. Η ανεργία αυξήθηκε, αλλά προς το παρόν φαίνεται να έχει σταθεροποιηθεί στο 16,8%, μόλις δύο μονάδες πάνω από το 14,8% του Μαρτίου του 2013. Οι δημοσιονομικοί στόχοι για το 2013 έχουν υπερκαλυφθεί και οι οίκονομοι είναι καλοί και για το 2014. Ο τραπεζικός τομέας κινείται προς την ορθή κατεύθυνση, όμως ο δρόμος αναμένεται μακρύς: η επάνοδος του τομέα στην ομαλότητα παραμένει η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η Κύπρος σήμερα, τη στιγμή που η χώρα προσπαθεί να αφήσει πίσω της την ύφεση.

Οι λόγοι για τους οποίους η πορεία της Κύπρου είναι καλύτερη από τις προσδοκίες είναι αρκετοί. Ο πρώτος έχει να κάνει με την αυστηρή εφαρμογή του Μνημονίου Συνεννόησης. Ήδη, από τον Δεκέμβριο του 2012 είχαν τεθεί σε εφαρμογή δημοσιονομικά μέτρα, τρεις μήνες πριν από το κούρεμα. Ύστερα από το αρχικό σοκ και τα πρώτα λάθη, η κυβέρνηση δεσμεύτηκε να εφαρμόσει το μνημόνιο και παρουσίασε ελάχιστα προβλήματα κατά τις τρεις πρώτες αξιολογήσεις από την Τρόικα. Η εν λόγω επιτυχία συνέβαλε καθοριστικά στην αποκατάσταση της διεθνούς αξιοπιστίας της χώρας. Ένας δεύτερος λόγος έχει να κάνει με την αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα στον διεθνή επιχειρηματικό τομέα. Ο μεγαλύτερος φόβος όλων ήταν ότι η απώλεια της εμπιστοσύνης στο σύστημα θα οδηγούσε τις ξένες επιχειρήσεις σε εσπευσμένη αποχώρηση από το νησί. Το γεγονός ότι κάτι τέτοιο δεν συνέβη οφείλεται στην ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται από τους λογιστές, τους δικηγόρους και τους οικονομικούς συμβούλους της Κύπρου. Δείχνει ότι οι ελπίδες που εκφράζαμε στο περσινό [άρθρο](#) δεν ήταν αβάσιμες. Η Κύπρος μπορεί να διατηρήσει και να αξιοποιήσει την ιδιότητά της ως επιχειρηματικό κέντρο, έστω και δίχως τη συνακόλουθη ύπαρξη ενός μεγάλου τραπεζικού τομέα με τους κινδύνους που τον συνοδεύουν.

Επιπλέον, σημαντικό ρόλο έπαιξαν και ορισμένοι άλλοι παράγοντες. Η πολιτική ατμόσφαιρα ήταν πολιτισμένη, ενώ δεν υπήρξαν κοινωνικές αναταραχές που θα απωθούσαν τους τουρίστες. Η χρονική στιγμή ήταν επίσης πολύ

καλύτερη για την Κύπρο σε σύγκριση με την Ελλάδα, καθώς οι ευρωπαϊκές οικονομίες εξέρχονται, πλέον, από την ύφεση δημιουργώντας έτσι ένα πολύ πιο πρόσφορο εξωτερικό περιβάλλον. Ο τουρισμός κινήθηκε σε πολύ ικανοποιητικά επίπεδα, το 2013 -εν μέρει χάρη στις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι περιφερειακοί μας ανταγωνιστές- ενώ επιδιώκουμε να βελτιώσουμε αυτά τα επίπεδα το 2014, με την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξει περαιτέρω επιδείνωση της κατάστασης στην Ουκρανία.

Πέρα από τον τραπεζικό τομέα, του οποίου η αναδιάρθρωση έχει σχεδόν ολοκληρωθεί, η έμφαση πρέπει τώρα να στραφεί στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η προϊστορία της Κύπρου σε αυτό το πεδίο είναι φοβερά απογοητευτική. Το πολιτικό μας σύστημα αντιμετωπίζει τεράστια δυστοκία στον σχεδιασμό και την εφαρμογή σημαντικών μεταρρυθμίσεων. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι οι μόνες μεγάλες μεταρρυθμίσεις που έχουν γίνει στην Κύπρο, την τελευταία εικοσαετία, είναι αυτές που σχετίζονταν με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ. Είναι δύσκολο να σκεφτεί κανείς έστω και μία σημαντική μεταρρύθμιση που να προήλθε μέσα από το ίδιο το σύστημα.

Με το μνημόνιο η Κύπρος έχει αναλάβει να υλοποιήσει μια σειρά από σημαντικές μεταρρυθμίσεις. Οι περισσότερες εξ αυτών είναι μεταρρυθμίσεις, των οποίων η ανάγκη έχει αναγνωριστεί από το πολιτικό μας σύστημα. Κάποιες έχουν απλώς συζητηθεί, άλλες έχουν σχεδιαστεί και ξανασχεδιαστεί, κάποιες εφαρμόστηκαν μερικώς, όμως όλες έχουν μείνει ανολοκλήρωτες. Μερικά παραδείγματα είναι το εθνικό σύστημα υγείας, η κοινωνική ασφάλιση, η είσπραξη των φόρων, η τοπική αυτοδιοίκηση, οι τίτλοι ιδιοκτησίας, οι ημι-κρατικοί οργανισμοί και η δημόσια διοίκηση. Το μνημόνιο προσφέρει την ευκαιρία και την -προφανώς αναγκαία- εξωτερική πίεση, προκειμένου να υλοποιηθούν μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα εκσυγχρονίσουν την οικονομία, θα αυξήσουν την αποδοτικότητα και θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα. Οι μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Στην έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας του 2014, με τίτλο "Doing Business", η Κύπρος βρίσκεται στην 39^η θέση παγκοσμίως, αλλά σε πολλούς άλλους τομείς που σχετίζονται με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών βρίσκεται πολύ χαμηλότερα: 86^η στη διαχείριση των οικοδομικών αδειών, 108^η στην ηλεκτροδότηση, 103^η στη δήλωση περιουσιακών στοιχείων, και 110^η στην επιβολή των συμβάσεων. Πρόκειται για απαράδεκτες επιδόσεις από μια χώρα που θέλει να αυτοπροβάλλεται ως κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Πέρα από το μνημόνιο, η Κύπρος πρέπει να αλλάξει νοοτροπία και να εγκαταλείψει τις στρεβλωτικές πολιτικές που οδήγησαν πρώτα στην μονοδιάστατη ανάπτυξη και μετά στην κατάρρευση. Δεν είναι συνετό να βασίζεται κανείς στις κατασκευές και τα κτηματομεσιτικές υπηρεσίες ως μηχανές ανάπτυξης της οικονομίας. Η πώληση ακινήτων σε ξένους προσφέρει πρόσκαιρα έσοδα αλλά δεν δημιουργεί συνθήκες βιώσιμης ανάπτυξης. Στο παρελθόν, η Κύπρος είχε επικεντρωθεί περισσότερο στην προσέλκυση επενδύσεων σε αυτές τις περιοχές, παρά στις παραγωγικές επενδύσεις που θα αύξαναν την παραγωγικότητα και θα δημιουργούσαν νέες θέσεις εργασίας. Η Κύπρος θα πρέπει να αλλάξει στρατηγική και να στοχεύει στην προσέλκυση μυαλών και όχι χρημάτων: επιχειρηματίες, επιστήμονες και ερευνητές που θα έρθουν στην Κύπρο για να καινοτομήσουν, φέρνοντας μαζί τους γνώσεις και τεχνογνωσία. Η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων θα είναι ζωτικής σημασίας, καθώς το εγχώριο οικονομικό σύστημα θα διέρχεται από μία μακρά φάση απομόχλευσης και η ρευστότητα θα είναι λιγοστή.

Με δεδομένη την περιορισμένη ρευστότητα, θα είναι δύσκολο να αναδειχθούν γρήγορα νέοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Στο εγγύς μέλλον, η Κύπρος θα είναι σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από τα παραδοσιακά της πλεονεκτήματα, ήτοι τον τουρισμό και τις διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες. Ο τελευταίος είναι ο μοναδικός τομέας που είναι σε θέση να προσφέρει σημαντική οικονομική ώθηση. Προκειμένου όμως να συμβεί κάτι τέτοιο, απαιτούνται να γίνουν τα εξής:

- 1) Πρώτον, η Κύπρος θα πρέπει να επικεντρωθεί στην παροχή υπηρεσιών προς τις. Ως επιχειρηματικό κέντρο, η Κύπρος μπορεί να συνεχίσει να παρέχει ποιοτικές και οικονομικά αποδοτικές νομικές, λογιστικές και άλλες υπηρεσίες, δίχως να απαιτείται ένας μεγάλος εγχώριος τραπεζικός τομέας και οι συνακόλουθοι κίνδυνοι.

- 2) Δεύτερον, θα πρέπει να δοθεί μικρότερη έμφαση στο καθεστώς χαμηλής φορολογίας και μεγαλύτερη βαρύτητα στην ποιότητα των υπηρεσιών της, καθώς και στα άλλα συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Η Κύπρος διαθέτει άρτια καταρτισμένους και ιδιαίτερα έμπειρους επαγγελματίες, ένα καλό νομικό πλαίσιο, ενώ η τοποθεσία εξακολουθεί να είναι νευραλγική. Επίσης, καλό θα ήταν να ειδικευτεί σε συγκεκριμένους κλάδους – η επιτυχία της ναυτιλίας αποτελεί ένα καλό μοντέλο προς μίμηση.
- 3) Τέλος, η Κύπρος πρέπει να αναδειχθεί σε χώρα-πρότυπο, όσον αφορά την εφαρμογή των κανονισμών που αφορούν την οικονομική διαφάνεια, το ξέπλυμα χρήματος και τη φοροδιαφυγή. Η χαλαρότητα της δεκαετίας του '90 εξακολουθεί να «στοιχειώνει» την Κύπρο. Αντιθέτως, με μια ξεκάθαρη εικόνα η χώρα μπορεί να προσελκύσει πολλές αξιόπιστες επιχειρήσεις και να αποκομίσει πολλά οφέλη.

Ακούμε συχνά ότι κάθε κρίση είναι παράλληλα μια ευκαιρία. Παρόλο που αποτελεί κλισέ, είναι μια χρήσιμη διαπίστωση. Το πρώτο έτος, μετά το κούρεμα, κύλησε καλύτερα από τις προσδοκίες, αλλά η περίοδος δεν είναι κατάλληλη για να χαλαρώσουμε. Ο τραπεζικός τομέας θα χρειαστεί πολύ καιρό για να επιστρέψει στην ομαλότητα· η περιορισμένη ρευστότητα και η ανάγκη για απομόχλευση θα αποτελέσουν τροχοπέδη για την επιστροφή στην ανάπτυξη. Αλλά ο δρόμος είναι ξεκάθαρος: η Κύπρος πρέπει να εκμεταλλευτεί αυτή την ευκαιρία, ώστε να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις που θα διορθώσουν τα λάθη και τις υπερβολές του παρελθόντος, θα προσελκύσουν ξένες επενδύσεις και θα θέσουν την οικονομία σε μία πορεία σταθερής και βιώσιμης ανάπτυξης.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)- ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Βασ. Σοφίας, 10676 Αθήνα, | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail info@crisisobs.gr

Μάθετε περισσότερα για το έργο μας – Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας www.crisisobs.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.